ایجاد باغ گیاه‌شناسی در یک زمین خالی

زیبا جهرزاد*

عملیات اجرائی احداث باغ گیاه‌شناسی ملی ایران در سال ۱۳۴۷ آغاز شد. هدف از تأسیس باغ‌های گیاه‌شناسی انجام تحقیقات گیاه‌شناسی و باغبانی و آموزش دانشجویان و دانش‌آموزان و سایر اقشار جامعه و آشنادادن آنها با گیاهان و پوشش گیاهی کشور و جهان و ایجاد علاقه وانگیزه برای حفاظت از طبیعت است. باغ‌های گیاه‌شناسی امروزه نقش اساسی در حفاظت از تنوع زیستی گیاهی دارند و به علاوه با ایجاد کلکسیون‌های زنده و جاذبه‌های گردشگری، یکسی از مراکز جلب گردشگر به حساب می‌آیند. با تغییر جهانی اقلیم، نقش باغ‌های گیاه‌شناسی در کاهش اثرات تغییر اقلیم نیز مطرح شده است. مجموعه درختان موجود در باغ‌ها نقش مهمی در ترسیب کربن ایفا می‌کنند.

مدیریت باغ در قالب هیئت امنا

من که در تیرماه سال ۵۲ مشغول به کار شدم، باغ گیاه‌شناسی تشکیل شده بود و هیئت امنایی وجود داشت. آقای اسکندر فیروز هم از اعضای هیئت امنا بود. نمی‌دانم قبلش چه اتفاقی افتاده است. تا جایی که به خاطر می‌آورم در سال ۴۸، زمین سه باغ اختصاص داده می‌شود و تشکیلات آن ایجاد می‌شود. من پنج سال از آن تاریخ گذشته بود که وارد باغ گیاه‌شناسی شدم. یک کروه در باغ کار می‌کرد و من به‌عنوان کمک‌کارشناس نهالستان استخدام شدم. در آن زمان آقای مهندس چاپچی رئیس باغ بود و آقای مهندس منصور ریاضی رئیس امور اجرائی باغ بود. آقای مهندس اسکندر فیروز هم دبیر کل در هیئت امنا بود. رئیس هیئت امنا هم خواهر شاه بود. اعضای هیئت امنا تا جایی که به خاطر می‌آورم (البته در سوابق هم هست) وزیر منابع طبیعی، وزیر علوم، رئیس دانشگاه تهران و تعدادی از اساتید دانشگاه و اسکندر فیروز بودند. اساسنامه‌ای داشتیم که بعد از سوابق جست‌وجو کنید. در آن زمانی که هیئت امنا تشکیل شده بود، مستریلن (نقشه اولیه باغ) تهیه شده بود. براساس مستریلن باید همه قسمت‌ها یکی یکی اجرا می‌شد.

دو خارجی در تهیه نقشه اولیه مؤثر بودند

به این ترتیب زمانی که نقشه اولیه باغ تهیه شد، من در آن مجموعه نبودم. وقتی به مجموعه اضافه شدم، نقشه اولیه وجود داشت. کسانی که روی این نقشه کار کرده بودند، محققان ایرانی به همراه کارشناسان خارجی بودند. دو نفر از متخصصان خارجی که نامشان در سوابق وجود دارد، آقای بروفسور پورسکلا و آقای هایمز در طراحی مستریلن نقش داشتند و نظرات و پیشنهاداتشان در هیئت امنا مطرح و تایید شد. درباره نقش افراد و اینکه آیا خارجی‌ها در طراحی باغ بیشتر نقش داشتند یا ایرانی‌ها، نمی‌توانم نظر بدهم. نمی‌توانم بگویم که محققان ایرانی در تهیه نقشه اولیه چه نقشی داشتند، ولی به‌طور کلی در ایران در آن تاریخ تجربه‌ای از باغ گیاه‌شناسی وجود نداشت. در حالی که در دنیا و خیلی از کشورهای اروپایی و آمریکا این تجربه وجود داشت. آنها سابقه خیلی قدیمی‌تری در رابطه با باغ‌های گیاه‌شناسی داشتند. بنابراین نمی‌توانیم بگوییم که ما به آنها ایده دادیم. احتمال می‌دهم که ما از آنها ایده گرفته‌ایم. اینکه باغ گیاه‌شناسی دارای چه قسمت‌هایی و چگونه باشد، بر اساس تجربه‌ای که در دنیا وجود داشته است، طراحی شده و حتما ما نظرات خودمان را دادیم. اینکه در مجموعه‌ای به‌عنوان باغ گیاه‌شناسی چه جنبه‌هایی را باید در نظر بگیریم، بر اساس تجربیات دنیا تعیین شده است. در مرکز این ویژگی‌های دنیا وجود داشت. باغ‌های خارجی‌ها از آن نظر به‌وجود آمده‌اند. بنابراین ایده‌ای که در باغ گیاه‌شناسی وجود دارد، آقای بروفسور پورسکلا و آقای هایمز در طراحی مستریلن نقش داشتند و نظرات و پیشنهاداتشان در هیئت امنا مطرح و تایید شد. درباره نقش افراد و اینکه آیا خارجی‌ها در طراحی باغ بیشتر نقش داشتند یا ایرانی‌ها، نمی‌توانم نظر بدهم. نمی‌توانم بگویم که محققان ایرانی در تهیه نقشه اولیه چه نقشی داشتند، ولی به‌طور کلی در ایران در آن تاریخ تجربه‌ای از باغ گیاه‌شناسی وجود نداشت. در حالی که در دنیا و خیلی از کشورهای اروپایی و آمریکا این تجربه وجود داشت. آنها سابقه خیلی قدیمی‌تری در رابطه با باغ‌های گیاه‌شناسی داشتند. بنابراین نمی‌توانیم بگوییم که ما به آنها ایده دادیم. احتمال می‌دهم که ما از آنها ایده گرفته‌ایم. اینکه باغ گیاه‌شناسی دارای چه قسمت‌هایی و چگونه باشد، بر اساس تجربه‌ای که در دنیا وجود داشته است، طراحی شده و حتما ما نظرات خودمان را دادیم. اینکه در مجموعه‌ای به‌عنوان باغ گیاه‌شناسی چه جنبه‌هایی را باید در نظر بگیریم، بر اساس تجربیات دنیا تعیین شده است. در مرکز این ویژگی‌های دنیا وجود داشت. باغ‌های خارجی‌ها از آن نظر به‌وجود آمده‌اند